

A belső építkezés ritmusa

A szerzetesség kezdeteinél a Krisztust elkötelezetten követők csoportjaiból mind a keresztény kelet sok helyén (Kappadókiától Felső-Egyiptomig), mind Cassianus közvetítésével nyugaton (Lerins, Marseille) egymástól függetlenül szerzetesi közösségek (cenóbiумok) alakulnak. Pachómiosz szerint egy-egy ilyen közösség az Isten Lelke által épített város volt. Ezeknek a korai szerzeteseknek eszményként a szemük előtt lebegett az Apostolok Cselekedeteiben szereplő első keresztény közösségek élete: „...egy volt a szíve-lelke... mindenük közös volt...” (4,32), „...állhatatosan kitarottak a kenyértörésben és az imádságban...” (2,47). Cassianus így írja: „... az ősegyház tökéletessége még friss emlékezetben és sértetlenül élt utódaik körében...” (Inst. 2,5). Pachómiosz pedig látomásában egy hangot hallott: „...maradj ezen a helyen, és építs kolostort, mert sok ember jön hozzád, szerzetesek lesznek nálad, és lelkük hasznára válik” (Vita 91,25). Ezen kezdetek nyomán építkeztek tovább külsőleg és belsőleg is a korai szerzetesi közösségek.

Szent Benedeknél a testvérek közössége az „Úr szolgálatának iskolája” (Prol 45). Ez a közösség – mint az ősegyház életében is – az egyes emberek megtérésén alapul. A kereszttségben történik

a krisztusi életforma tudatos választása, erre a keresztségi elkötelezettségre épül a szerzetesi fogadalom is, ami által a szerzetes sajátos életformában éli meg a keresztény életet. A Regula Prológusa épp ezért szerkezetét és mondanivalóját tekintve a hagyományos keresztségi katekézist követi. A felnőttek keresztségének ősi hagyományában fontos szerepet kapott az érzékszervek megnyitása. A Regula Prológusa így kezdődik: „Hallgasd meg, ó fiam...”, majd később így folytatja: „Nyissuk meg szemünket a megistenítő fénynek...” (9). A keresztséget a „megvilágosítás”-sal azonosították, ezért szerepel itt a világosság/sötétség ellentétpár: „Siessetek, míg tiétek az élet világossága, hogy a halál sötétsége meg ne lepjen benneteket” (13; Jn 12,35). Az előkészületek között szerepelt az imádság átadása, ami először a zsolttárimádságot jelenti: itt a 94., 33. és a 14. zsolttár egyes sorainak segítségével mutatja be Benedek a szerzetesi életet. Majd a Miatyánk átadása következett, ezért hivatkozik Benedek a mennyei Atyára: „...aki bennünket már fiai közé méltóztatott számítani...” (5). Ezt követte a Hitvallás és az Evangélium átadása: „Övezzük fel derekunkat hittel és a jó cselekedet gyakorlásával, és az evangélium vezetésével járjuk az ő útjait...” (21). A keresztséget közvetlenül megelőzte a háromszoros ellentmondás a Gonosznak és a háromszoros hitvallás: „... (a jelentkező) a gonosz ördögöt szívéből száműzi...” (28), és ezzel szemben „... (a szerzetesek) az Urat magasztalják... (a szerzetes) a Te nevednek adj(on) dicsőséget... az Úrban dicsekedjék...” (30, 32). Az alámerítés és a vízből való kiemelés következett: „...fordulj el a rossztól, és tedd a jót...”, „...így megmutatja az Úr az élet útját...” (17, 20.). Ezután a szerzetes életét „...bölc emberhez hasonlítom, aki házát kősziklára építette...” (33). Ennek az építkezésnek az érdekében kell felállítani az „Úr szolgálatának iskoláját” (45), amelyben a kemény, nehéz vagy szigorúbb elemek a „hibák kiirtására és a szeretet őrzésére” (47) szolgálnak. Az út kezdete ezért szűk és szoros, de ha az építkezés a „hitben” előrehalad, akkor „szárnyaló szívvel... sietünk előre” (49). A befejező mondattal Benedek még egyszer összefoglalja a keresztségen alapuló szerzetesélet húsvéti titkát: „...béketúrésünkkel részt veszünk Krisztus szenvedéseiben,

hogy azután országának is méltó részesei lehessünk” (50). Az újonnan jelentkező felvételével kapcsolatos fejezetben pedig a fogadalomtétel rítusának befejezéseként ez szerepel: „...vettesék le vele saját ruháját, és öltöztessék a monostor ruháiba” (RG 58,26), amint ez a keresztség felvételének befejezésekor a fehér ruhába öltözéssel kapcsolatban szerepel.

A szerzetesi közösség építésének eszközeként a közös imádságnak, a zsolozsmának a kialakításában Szent Benedek az őskeresztény és szerzetesi hagyományt folytatja és alakítja át. Ennek nyomán a bencés monostorok saját liturgikus beosztással rendelkeztek, hiszen a monostort helyi egyházi közösségként értelmezték, ahol nemcsak a már meglévő formákból állt össze a zsolozsma, hanem – bár felépítésében megtalálhatók a régi szerzetesi intézményből átvett elemek – a gyakorlati életből adódó igények is helyet kaptak benne. Így a közösség építésének fontos elemévé vált a közösen végzett imádság. Ezáltal a közösség tagjai napról napra jobban törekszenek Krisztus misztériumának átélésére, ami elsősorban a közösen végzett liturgiában (Opus Dei) fejeződik ki. Ennek a liturgiának a középpontja az Eucharisztia, hiszen Krisztus rendeléséből és az Ő szeretete által benne valósul meg a szerzetesi közösség egysége. A zsolozsma szintén együttes ünnepi dicsőítés, amely a közösség számára az Ige asztala és a dicséret áldozata. Közös végzése a bencés szerzetesélet szerkesztésének része, lelkiiségének forrása és a személyes imádság táplálója is. Természetesen csak akkor találunk rá a közös zsolozsmában Istenre, azaz akkor éljük meg Isten szeretetének megnyilvánulását, ha ez a szeretet a testvérek valódi közösségével köt össze bennünket. A zsolozsma tehát egyrészt „vertikális” jellegű (a közösség tagjainak Istennel való kapcsolatát alakítja, részt ad „Krisztus misztériumának” ünnepléséből), másrészt „horizontális” (azaz a testvérek közötti szeretetet és egységet is alakítja és megjeleníti).

Maga a közösség, amely a zsolozsma ünneplésére összejött, itt és most az „imádkozó egyház”, amely „Krisztus papi tevékenységét gyakorolja”, azaz „Isten tökéletes dicsőítésének és az emberek megváltásának” (Általános rendelkezések a Zsolozsmáról,

13) művébe kapcsolódik. Így a közösség által végzett zsolozsma nem csupán az egyéni imák összessége, hanem általa a szerzetesek és a velük együtt imádkozók magát az imádkozó Egyházat alkotják, az Egyház hitét fejezik ki és építik. Az imádságra egybegyűlt közösség ugyanis tükrözi az „egy szívvel és egy szájjal” Istent szüntelenül dicsérő Egyház arcát.

Az Eucharisztia és a zsolozsma mindennapi közös ünneplése tehát nemcsak az egyes szerzeteseket táplálja és alakítja, hanem az egész közösséget is formálja, építi. Benedek tanítványai (az ő elképzelése szerint) nem egymás mellett élő remeték, hanem testvérek, akik „Regula és apát vezetésével küzdenek” (RG 1,2). Ennek a közösséggé-épülésnek az „Opus Dei” lényeges eleme. Már az újonnan belépőknél is az egyik szempont, amit mérlegelni kell, hogy „buzgó-e az Isten-szolgálatban” (58,7). Az imádság közös végzésében mutatott buzgóság az egyik jele lehet annak, hogy a jelölt majd készségesen vesz részt a közösség egész életében is, hiszen ugyanennek a készségnek, buzgóságnak kell megmutatkozni, azaz napról-napra és naponta többször is egy adott jelre abba kell hagyni az addigi munkát, olvasást, hogy az egész közösség összegyülekezhessék az imádságra. Maga ez a gyülekezés is külső jele annak a készségnek, amivel az Egyház Isten Szavára figyel, és közösségként válaszol erre. A Regulában az apát feladata, hogy gondoskodjon a felszólító jelzésről (47,1), hiszen a pástor és az atya feladata, hogy összegyűjtse a közösséget az imádságra. Így az egy helyre való gyülekezés egyben a közösség épülésének jelévé is válik. A későn jövők magukat rekesztik ki a közösségből (43), csak részben kapcsolódhatnak be az imádságba, mégis meg kell jelenniük a közösségben. Az Opus Dei ünnepléséhez ugyanis az egész közösség minden tagjának a jelenléte szükséges, mert a liturgikus összejövétel mindenkinek élő közössége Krisztusban. Az „útra küldött testvérek” (67) fizikai távollétét pótolja a közös imádságban való egység – egyrészt a távollevők részéről: „amint lehet, végezzék el magukban” az imaórákat, másrészt a közösség részéről: „az istenszolgálat végén mindig emlékezzenek meg a távollevőkről”. A szerzetes egyéni imájának a hatékonyságát, lendületét biztosítja az, hogy

egyes kiemelt időpontok idején közösségben imádkozik. Az ünneplésben megtalálja saját növekedésének, belső építkezésének ritmusát, átéli Isten szeretetét, és ez megerősíti az egymás közötti szeretetet is.

Az egész közösség szerkezetének, felépítésének és sorrendjének is tükröződnie kell a közös imádságon való részvételen, ahogy „belépésük ideje és életük érdeme meghatározza” (63). A testvérek tehát „ebben a sorrendben járuljanak a békecsókhoz, az áldozáshoz, eszerint énekeljék a zsoltárokat és álljanak a kórusban”. A mindennapi életnek: munkának, olvasásnak, étkezésnek (ahol ugyanez a szerkezet és sorrend szerepel) az igazi egységesítő, közösséget építő alapja a közösségben végzett imádságban van.

Természetesen akkor válik igazán közösségivé, egyházjelleggé az imádság, ha egyben személyes is: mindenki szabadon csatlakozik, készül rá, tevékenyen és tudatosan részt vesz benne – úgy, hogy „elménk megegyezzék szavunkkal” (19,7). Ha a résztvevők mindegyike törekszik az Istennel való személyes beszélgetésre a hitben, ha a formális elemek eszközökké válnak az Istennel való kapcsolat egyre mélyebb átéléséhez, akkor válik közösségépítővé a közösen ünnepelt Opus Dei, ahol az ember hangja és az isten hangja egyetlen kiáltássá olvad össze. A kimondott szavak és felkiáltások belső világunk kitörései, általa tudatosodik a közösség könyörgése és istendicsérete. A felöltött kórusruha (kukulla) jelzi, hogy egész lényünk Krisztust öltötte magára. Testtartásunk, meghajlásunk állandó odafigyelésünket, készségünket jelzi. A hitben gyökerező liturgikus közösség e jeleken keresztül teszi nyilvánvalóvá, hogy Krisztus misztériumában részesedik, és az így „felépült” közösség másokkal is közölni tudja Krisztus élő jelenlétét, egymás kölcsönös elfogadásával, a lélek és szív belső egységével.

Az imának ez a szolgálata sajátos lelki adomány (karizma), amelyet a Szentlélek (Benedek Regulája szerint) a szerzetesközösségre bízott sajátos szolgálatként „Krisztus testének építésére” (Ef 4,12). Ebbe az „építő” szolgálatba kapcsolódnak be a monostorba érkező vendégek és zarándokok is.

Hirka Antal